

Nr 144.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående statsbidrag för fortsättande och avslutande av ett sjökrigshistoriskt arbete m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

dels att såsom bidrag till kommandörkaptenen av 1:a graden C. L. A. Munthe för fortsättande och avslutande av ett sjökrigshistoriskt arbete, omfattande Sveriges sjökrig under åren 1788—1790, på de i statsrådsprotokollet angivna villkor bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 6,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna erforderlig del av detta belopp redan under år 1917;

dels ock att medgiva, att till kommandörkaptenen Munthe må utbetalas återstoden, 2,000 kronor, av det utav 1914 års senare riksdag såsom bidrag för utgivande av omförmälda arbete beviljade anslaget av 6,000 kronor utan hinder därav, att den ursprungliga planen för arbetets utgivande icke blivit följd.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Dan. Broström.

*Utdrag av protokollet över sjöförvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 16 mars 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Broström:

Framställning
av chefen för
sjökrigsskolan
den 8 mars
1913.

I skrivelse den 8 mars 1913 hemställde dåvarande chefen för sjökrigsskolan, att kommandörkaptenen av 1:a graden C. L. A. Munthe måtte för utgivande av ett sjökrigshistoriskt arbete, omfattande Sveriges sjökrig under åren 1788—1790, komma i åtnjutande av ett bidrag av 6,000 kronor, att utgå på det sätt, att en tredjedel av beloppet utbetalades, då varje av de tre volymer, vari arbetet vore avsett att fördelas, föreläge i tryck.

Till stöd för denna framställning anförde bemälda chef i huvudsak följande.

Vid undervisningen uti strategi och taktik i sjökrigshögskolan och uti sjökrigskonst i sjökrigsskolan hade framstått såsom en stor olägenhet den ringa tillgång på sjömilitär litteratur, som avhandlade vårt lands

sista stora sjökrig, det nämligen, som utkämpades under åren 1788—1790. De arbeten — Gyllengranats »Sveriges sjökrigshistoria i sammandrag» och P. O. Bäckströms »Svenska flottans historia» — som i detta avseende stode till buds, vore såsom läroböcker föråldrade och olämpliga.

Då emellertid kommandörkaptenen Munthe hade för avsikt att uti sitt stora under utgivning varande sjökrigshistoriska arbete »Svenska sjöhjältar» även lämna en utförlig skildring av ifrågavarande krig, grundad på såväl svenska som ryska källor, hade bemälda chef för erhållande av närmare upplysningar härutinnan vänt sig till Munthe, som meddelat, att han påbörjat en ny avdelning av nyssnämnda sjökrigshistoriska skriftserie, vilken uti tre volymer skulle avhandla, *den första:* tiden från år 1784 till och med slaget vid Hogland år 1788, *den andra:* händelserna under återstoden av första och under andra krigsåret samt *den tredje:* händelserna under tredje krigsåret ävensom slutbetraktelse över kriget och flottans ledande män. Arbetet hade fortskridit så långt, att omkring hälften av första volymen vore färdig, men såge Munthe, som i januari år 1914 måste lämna tjänsten såsom pensionsmässig, icke någon möjlighet att inom överskådlig framtid kunna avsluta arbetet, enär han av ekonomiska skäl icke ansåge sig kunna efter avskedstagandet kvarstanna i huvudstaden, vilket vore oavvisligen nödvändigt för de forskningar, som för arbetets fortsättande erfordrades. Den ersättning, som Munthe erhöle från förläggaren av arbetet, vore nämligen så obetydlig, att den långt ifrån betäckte kostnaderna för hans uppehåll i Stockholm under den tid av 2¹/₂, högst 3 år, som beräknades åtgå för att avsluta de delar av verket, varom nu vore fråga.

Den hittills utkomna delen av »Svenska sjöhjältar» hade såväl av offentliga myndigheter som uti pressrecensioner givits ett högt värde, och hade chefen för sjökrigsskolan genom att granska förarbetena till den planerade fortsättningen förvissat sig om, att denna såväl i fråga om historiskt forskningsvärde som i fråga om uppfostrande innehåll icke komme att stå på lägre nivå.

I sjökrigsskolan användes såsom lärobok i svensk sjökrigshistoria dels Ungers »Illustrerad svensk sjökrigshistoria» och dels Gyllengranats och Bäckströms ovan berörda arbeten. Då de senare, som förut anmärkts, vore såsom läroböcker föråldrade och olämpliga, och då Ungers sjökrigshistoria endast omfattade tiden intill år 1680, funnes härvidlag en betänklig brist, i det att lämplig lärobok saknades beträffande tiden efter nämnda tidpunkt. Den av Munthe påbörjade skildringen av ovannämnda viktiga krig skulle i denna del

komma att utgöra ett ovärderligt underlag för en fortsatt lärobok i svensk sjökrigshistoria.

Då det vore av stor betydelse för undervisningen i sjökrigshögskolan och sjökrigsskolan att snart få tillgång till en även på andra än svenska källor grundad skildring av berörda för vår sjökrigshistoria så viktiga tidsperiod och utsikt funnes att detta önskemål skulle kunna vinnas, därest Munthe bleve tillförsäkrat att, i mån som de olika delarna av arbetet utkomme, erhålla lämplig ersättning för sitt nedlagda arbete, ansåge bemälda chef, att Munthe borde tilldelas omfördälda belopp av 6,000 kronor, att, på sätt förut nämnts, utgå med en tredjedel, då varje volym föreläge i tryck. Detta belopp motsvarade ungefärligen skillnaden under två år mellan de avlöningsförmåner, som åtnjotes av en kommandörkapten av 1:a graden tillhörande Stockholms station, ej inkallad till tjänstgöring, och de pensionsförmåner, som Munthe komme att åtnjuta efter avskedstagandet.

På tillfrågan hade Munthe förklarat, att han, därest han erhöle den sålunda föreslagna ersättningen, ansåge sig bliva i stånd att inom de närmaste åren slutföra arbetet i fråga.

Marinförvaltningens och chefens för marininstaben utlåtande den 17 april 1913.

Häröver avgåvo marinförvaltningen och chefen för marininstaben den 17 april 1913 gemensamt utlåtande och anförde däri, bland annat, följande.

De av kommandörkaptenen Munthe redan utgivna delarna av serien »Svenska sjöhjältar» vore av erkänt bestående värde. Det torde kunna förväntas, att den av honom planerade fortsättningen av nämnda serie i fråga om historiskt forskningsvärde och lärorikt innehåll komme att stå på lika hög nivå som de förut av honom utgivna arbetena.

Arbetet utgjorde visserligen ett enskilt företag, men hela den prägel, som givits åt detsamma, talade för, att understöd från statens sida i förevarande fall lämnades; och borde därvid beaktas, att ifrågasvarande arbete i anseende till sin speciella natur icke torde kunna erhålla någon vidare spridning bland allmänheten och att förty försäljningen av detsamma måste bliva föga givande.

Med avseende å storleken av det belopp, som för ändamålet borde tillerkännas Munthe, syntes den av chefen för sjökrigsskolan föreslagna summan vara väl avvägd med hänsyn till såväl arbetets värde som den tid, vilken ansåges åtgå för dess slutförande.

På grund av vad sålunda anförts tillstyrkte marinförvaltningen och chefen för marininstaben, att Munthe måtte komma i åtnjutande av ett belopp av 6,000 kronor, att utgå på det sätt, att en tredjedel av be-

loppet utbetalades, då varje volym av arbetet föreläge färdigtryckt, emot det att tio exemplar av vardera av ifrågavarande volymer utan särskild gottgörelse överlämnades till sjöförvarsdepartementet, varjämte marinförvaltningen och stabschefen hemställt, att vid bifall härtill kostnaden måtte bestridas på tillika angivet sätt.

I ärendet avgav vidare krigsvetenskapsakademien utlåtande av den 6 juni 1913 och anslöt sig därvid till marinförvaltningens och chefens för marinstaben omförmälda yttrande.

Krigsvetenskapsakademien utlåtande den 6 juni 1913.

Vid föredragning av detta ärende den 14 januari 1914 yttrade dåvarande departementschefen, enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden för samma dag, bilagt statsverkspropositionen till nämnda års förra riksdag, att den förebragta utredningen syntes giva vid handen, att här föreläge ett fall, då staten skäligen borde lämna bidrag för utgivande av ett värdefullt historiskt arbete, vilket jämväl kunde tjäna till lärobok i vissa statens läroanstalter. Mot det föreslagna bidragets belopp och villkoren för dess utbetalande enligt marinförvaltningens och chefens för marinstaben hemställda hade departementschefen intet att erinra. De erforderliga medlen, 6,000 kronor, ansåg departementschefen böra begäras av riksdagen å extra stat. Ehuru hela beloppet på grund av berörda villkor måhända icke komme att erfordras före utgången av år 1915, syntes dock med hänsyn till beloppets ringhet ej vara skäl att fördela det på mer än ett års statsbudget.

Departementschefens yttrande den 14 januari 1914.

I anslutning härtill föreslog Kungl. Maj:t 1914 års förra riksdag att såsom bidrag till kommandörkaptenen Munthe för utgivande av ifrågavarande sjökrigshistoriska arbete på de av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet den 14 januari 1914 tillstyrkta villkor bevilja på extra stat för år 1915 ett anslag av 6,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna erforderlig del av detta anslag redan under år 1914.

Framställning av Kungl. Maj:t till 1914 års riksdagar och 1914 års senare riksdags beslut.

Då detta ärende icke kom under slutlig behandling vid 1914 års förra riksdag, framlades av Kungl. Maj:t enahanda förslag till 1914 års senare riksdag; och blev detta förslag av sistnämnda riksdag bifallet.

Chefen för sjökrigsskolan har nu i skrivelse den 4 december 1916 anmält, att tredje delen av ifrågavarande arbete numera utkommit från trycket, samt vidare anfört huvudsakligen följande.

Framställning av chefen för sjökrigsskolan den 4 december 1916.

Författaren hade meddelat, att han under sina forskningar funnit vidlyftigt material av stort värde, om vars tillvaro han saknade kännedom, då arbetet påbörjades. Dessutom hade han, genom översättning av vad som för honom ännu återstode att känna av den ryske sjöofficeren Golovatjeffs stora verk om 1788—1790 års krig, kommit i tillfälle att mera ingående än vad från början varit avsett behandla sitt ämne, särskilt vad anginge ryska flottans operationer. Arbetet hade därför svällt ut, och den nu föreliggande tredje delen, ehuru till omfånget större än någon av de båda föregående, utgjorde icke avslutning av skildringen av ifrågakvarande krig. För att fullt tillgodogöra sig allt det källmaterial, som nu stode författaren till buds, ansåge han, att arbetet komme att omfatta ytterligare tre delar, för vilkas utarbetande en tid av omkring tre år beräknades vara erforderlig.

Enär verkets sjökrigshistoriska värde väsentligen förhöjts därav, att författaren vid sina forskningar erhållit tillgång till ett rikligare källmaterial, varibland även ett så värdefullt historiskt verk som det förutnämnda ryska, vore det önskvärt, att till honom nu kunde utbetalas återstoden, 2,000 kronor, av det beviljade statsbidraget, då tre arbetsår gått till ända för honom och han därunder utarbetat tre delar av verket. Enär emellertid arbetet icke enligt plan föreläge avslutat med den nu utkomna tredje delen, ansåge sig chefen för sjökrigsskolan icke berättigad att föreslå sådan utbetalning, innan riksdagens medgivande till beloppets utbetalning utverkats.

Kommendörkaptenen Munthes efter noggranna källforskningar utarbetade historia över Sveriges sjökrig åren 1788—1790 ägde stort sjökrigshistoriskt värde, helst författaren gått till grunden av sitt ämne och lyckats att klart framlägga även de ur historisk synpunkt mycket intressanta delar av detta krig, vilka förut varit dunkla. Författarens framställningssätt vore såsom alltid fängslande, och arbetet hade i pressen erhållit de amplaste vitsord. För sjökrigsskolan vore det av vikt, att en fullständig och pålitlig historia över detta vårt sista stora sjökrig föreläge på svenska språket, enär en sådan historia vore ett villkor för eller åtminstone i hög grad underlättade utgivandet av en för undervisningen i sjökrigskonst lämpad lärobok i sjökrigshistoria, utgörande fortsättning av den utav kommendörkaptenen Unger utarbetade, vilken endast omfattade tiden intill år 1680. Det vore därför synnerligen önskvärt, att kommendörkaptenen Munthe komme i tillfälle att så snart sig göra läte fullborda sin skildring av 1788—1790 års sjökrig. Detta kunde icke ske utan ytterligare statsbidrag, ty, såsom redan av dåvarande chefen för sjökrigsskolan i förberörda skrivelse den

8 mars 1913 anförts vid avgivande av förslag till ersättning åt kommandörkaptenen Munthe för de tre år, inom vilka utarbetandet av ifrågavarande sjökrigshistoriska verk ursprungligen beräknats äga rum, måste författaren för verkets fullbordande uppehålla sig i Stockholm, vartill han icke såge sig i stånd utan bidrag. På tillfrågan hade han nu förklarat sig kunna mot en ersättning, beräknad enligt samma grunder som de, efter vilka det av 1914 års riksdag beviljade bidraget utginge — d. v. s. 6,000 kronor, varav 2,000 kronor för varje färdigtryckt del — slutföra ifrågavarande, enligt beräkning tre delar omfattande arbete. Därest han erhöle dylikt bidrag, hade han tillika förbundit sig att, även om antalet delar skulle uppgå till flera än tre och antalet arbetsår skulle överskrida tre, fullborda verket utan ytterligare kostnad för kronan. Detta anbud syntes vara för flottan mycket fördelaktigt.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har chefen för sjökrigsskolan hemställt om utverkande, dels att till kommandörkaptenen Munthe måtte få utbetalas återstoden, 2,000 kronor, av det utav 1914 års riksdag beviljade bidraget av 6,000 kronor utan hinder därav, att den ursprungliga planen för arbetets fullbordande icke blivit följd, och dels att Munthe måtte för fullbordande av oförmälda arbete tilldelas ett ytterligare bidrag av 6,000 kronor, att utgå på det sätt, att en tredjedel av beloppet utbetalades, då en var av arbetets två första volymer föreläge i tryck, samt återstoden erlades, då arbetet i sin helhet vore färdigtryckt, emot det att tio exemplar av varje av ifrågavarande volymer utan särskild gottgörelse överlämnades till sjöförvarsdepartementet.

I särskilda yttranden den 13 och den 19 december 1916 hava marinförvaltningen och chefen för marininstaben var för sig tillstyrkt chefens för sjökrigsskolan förevarande framställning, därvid marinförvaltningen tillika hemställt, att det för arbetets fullbordande ytterligare erforderliga beloppet av 6,000 kronor måtte av riksdagen äskas på extra stat för år 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna erforderlig del därav redan under år 1917.

Marinförvaltningens och chefens för marininstaben utlåtanden den 13 och den 19 december 1916.

Ärendet remitterades därefter den 20 december 1916 till krigsvetenskapsakademien.

Remiss till krigsvetenskapsakademien.

På sätt framgår av statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden den 13 sistlidna januari, bilagt innevarande års statsverksproposition, uttalade jag vid nämnda tillfälle, att med hänsyn därtill, att krigsveten-

Departementschefens yttrande den 13 januari 1917.

skapsakademiens utlåtande i förevarande ärende då ännu icke inkommit till Kungl. Maj:t, jag icke kunde underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Jag ansåg emellertid, att det av chefen för sjökrigsskolan för fortsättande och avslutande av ifrågavarande sjökrigshistoriska arbete föreslagna bidraget till kommandörkaptenen Munthe, 6,000 kronor, borde tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven för år 1918; och har Kungl. Maj:t enligt förutnämnda statsrådsprotokoll, på min hemställan, föreslagit riksdagen att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag såsom bidrag till kommandörkaptenen Munthe för fortsättande och avslutande av oförmälda arbete, som Kungl. Maj:t kunde komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de extra förslagsanslagen å femte huvudtiteln för år 1918 beräkna ett belopp av högst 6,000 kronor.

Krigsveten-
skapsakade-
miens
utlåtande den
16 januari
1917.

Sedermera har det från krigsvetenskapsakademien i ärendet infor-
drade utlåtandet avgivits den 16 januari innevarande år; och har aka-
demien därvid tillstyrkt förevarande framställning på det sätt, som av
marinförvaltningen och chefen för marinstaben i förutnämnda yttranden
föreslagits.

Örlogsmanna-
sällskapets
utlåtande den
27 januari
1917.

Slutligen har örlogsmannasällskapet, till följd av nådig remiss, in-
kommit med utlåtande i ärendet av den 27 sistlidna januari samt däruti,
under uttalande av sin livliga övertygelse om att de av kommandörkap-
tenen Munthe bedrivna sjökrigshistoriska forskningarna vore av stor be-
tydelse för en grundlig kännedom om vår flottas historia, i det de måste
anses hava kastat ett nytt ljus över delar av densamma, som hittills varit
ofullständigt kända, och då sällskapet hölle före, att ett avbrytande av
hans arbete skulle medföra en stor förlust för denna forskning, till-
styrkt bifall till den av chefen för sjökrigsskolan gjorda framställningen.

Departements-
chefens
yttrande.

Samtliga de myndigheter och institutioner, som yttrat sig i före-
liggande ärende, hava ansett, att bidrag av statsmedel bör beredas
kommandörkaptenen Munthe för fortsättande och avslutande av ifråga-
varande arbete rörande Sveriges sjökrig under åren 1788—1790. Såsom
förut nämnts, avsågs detta arbete från början att omfatta tre delar, och
skulle enligt 1914 års senare riksdags medgivande ett statsbidrag av
6,000 kronor utbetalas till författaren med en tredjedel, eller 2,000
kronor, för varje färdigtryckt del. Då nu en avsevärd utvidgning av
den ursprungliga planen för ifrågavarande arbetes utgivande — särskilt
för att möjliggöra utnyttjandet av källmaterial, som tidigare varit för

författaren okänt — befunnits önskvärd, varigenom arbetet beräknats komma att omfatta ytterligare tre delar, och arbetets värde särskilt ur den historiska forskningens synpunkt på sådant sätt skulle väsentligt ökas, anser jag mig böra biträda marinförvaltningens framställning om äskande för ändamålet på extra stat för år 1918 av ett anslag av 6,000 kronor. Av detta belopp skulle enligt det föreliggande förslaget till kommandörkaptenen Munthe utbetalas en tredjedel, eller 2,000 kronor, då en var av de två första utav de tre nya delarna föreläge tryckt, och återstoden, 2,000 kronor, då arbetet i sin helhet vore färdigtryckt, emot det att tio exemplar av varje av ifrågavarande volymer utan särskild gottgörelse överlämnades till sjöförvarsdepartementet. I avseende å dessa villkor har jag icke något att anmärka. Jag vill emellertid erinra, att kommandörkaptenen Munthe förbundit sig att, även om antalet delar skulle uppgå till flera än tre och antalet arbetsår skulle överskrida tre, fullborda verket utan ytterligare kostnad för kronan, och jag förutsätter, att av samtliga nya delar, om de ock bliva flera än tre, tio exemplar komma att överlämnas till sjöförvarsdepartementet. Under förutsättning av bifall till omförmälda framställning torde Kungl. Maj:t böra äga att, på sätt marinförvaltningen hemställt, redan under innevarande år låta utanordna erforderlig del av nämnda belopp å 6,000 kronor.

Vidare har i ärendet hemställan gjorts, att till kommandörkaptenen Munthe måtte få utbetalas återstoden, 2,000 kronor, av det utav 1914 års senare riksdag såsom bidrag för utgivande av ifrågavarande arbete beviljade anslaget av 6,000 kronor utan hinder därav, att arbetet icke avslutats med den nu färdigtryckta tredje delen och den ursprungliga planen för arbetets fullbordande sålunda icke blivit följd. Denna hemställan är föranledd av förutnämnda omläggning i sättet för arbetets utgivande; då villkoren för åtnjutandet av nämnda bidrag blivit underställda riksdagens prövning, torde riksdagens medgivande för omförmälda ändring av dessa villkor böra inhämtas.

I enlighet med numera iakttagna regler angående beteckningen av extra anslag läser det ifrågasatta nya anslaget för berörda arbete böra erhålla reservationsanslags natur.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

dels att såsom bidrag till kommandörkaptenen av 1:a graden C. L. A. Munthe för fortsättande och avslutande av ett sjökrigshistoriskt arbete, omfattande Sveriges sjökrig under åren 1788—1790, på de av mig tillstyrkta villkor bevilja på extra stat för år 1918 ett

reservationsanslag av 6,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna erforderlig del av detta belopp redan under år 1917;

dels ock att medgiva, att till kommandörkaptenen Munthe må utbetalas återstoden, 2,000 kronor, av det utav 1914 års senare riksdag såsom bidrag för utgivande av omförmälda arbete beviljade anslaget av 6,000 kronor utan hinder därav, att den ursprungliga planen för arbetets utgivande icke blivit följt.

Till vad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, lämna bifall; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, en vid detta protokoll fogad bilaga utvisar.

Ur protokollet:

Torsten Hoppe.